

Verslag 'Expertmeeting Tijd voor Zorg'

Datum: 3 december 2013

Locatie: V&VN te Utrecht

Organisatie: Artemea en Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland (V&VN)

Dagvoorzitter: Mieke Hollander

Aanwezig: Mieke Hollander (Directeur Gezondheidszorgcollege ROC Midden Nederland), Gabriëlle Verbeek (Directeur Artemea, projectleider Tijd voor Zorg), Rita Scholten (Wijkstagemakelaar Wijkleerbedrijf Soesterkwartier en bestuurslid bij Opleiders VenVN), Jo Rutten (Interimmanager en consultant zorg en onderwijs), Moniek Rosier (Geriatric verpleegkundige Radboud UMC en docent LGW/Verzorgende IG), Marjan Minderhoud (docent en onderwijsontwikkelaar), Floor Koopman (4^e jaar HBOV-student Hogeschool Rotterdam), Elianne Veenliet (1^e jaar HBOV-student Hogeschool Leiden), Han Dahlmans (Beleidsadviseur MBO Raad) Mieneke Meek (LOC Zeggenschap in Zorg, verpleegkundige), Brigitte van Vessem (Verpleegkundige, docent ROC Midden Nederland en leidinggevende zorg), Juul van Ogtrop (Ontwikkelaar professionals in zorg en welzijn, Buurtzorg Amsterdam-oost), Julia Scholten (Project adviseur V&VN), Christina Woudhuizen (Hoofd Innovatie V&VN), Eugeny Wacanno (3^e jaar Student BBL ROC Midden Nederland), Said El Khattouti (3^e jaar Student BBL ROC Midden Nederland), Ike Aubel-Huizing (Docente verpleegkunde ROC Horizon College), Jeannet van Deuveren (Opleidingsfunctionaris Birkhoven Zorggoed), Ingrid Kolen (Docent BBL 3 Summa College ROC Eindhoven).

Verzorging en onderwijs, de transitie in de langdurige zorg

Na openingswoord van Mieke Hollander en kennismakingsronde, vertelt Christina Woudhuizen kort iets over de transitie in de zorg. Het stelsel is aan het toewerken naar "Thuis, tenzij..." Intramurale zorg in verzorgingshuis verandert. Scheiden van wonen en zorg is in gang. In de toekomst zal een cliënt een kamer moeten gaan huren in een verzorgingshuis en de nodige zorg inkopen. Kortom, de inhoud van de zorg is aan het veranderen. Er is sprake van een paradigma verandering: in plaats van 'zorgen voor' is het 'zorgen dat'. Dit thema: 'Tijd voor zorg', heeft een insteek over mensen (professionals en cliënten) en niet over het systeem. Uitgangspunt: Wat kunnen mensen binnen het systeem zélf doen? Sinds 2010 zijn Christina Woudhuizen (destijds Directeur van Sting, nu Hoofd Innovatie bij V&VN) en Gabriëlle Verbeek in gesprek over dit onderwerp, op basis van het promotieonderzoek van Gabriëlle Verbeek naar tijdsbeleving in de zorg.

Presentatie Concept-profiel en uitkomsten proeftuinen Tijd voor Zorg

Gabriëlle Verbeek, projectleider 'Tijd voor Zorg' geeft een presentatie over het project en de uitkomsten tot dusver. De aanwezigen herkennen een groot aantal van de uitkomsten in hun dagelijks werk.

Doel van het project betreft het versterken van competenties en vaardigheden op het gebied van (goed) omgaan met tijd.

De opbrengsten van het project gaan uit naar de beschikbaarheid van een praktijkprofiel beroepscompetenties, tools en handvatten passend bij de

zorg, leertrajecten praktijk voor leiding en coaches en via het onderwijs het toerusten van beroepsbeoefenaren. Bij de aanwezigen wordt de mening gedeeld dat het onderwerp zeer relevant is, er in de praktijk sprake van is dat dit dikwijls een onderschoven kindje is en de noodzaak wordt uitgesproken dat er meer aandacht aan het onderwerp moet worden besteed, zowel op de werkvloer van zorginstellingen als binnen het onderwijs.

Gabriëlle sluit de presentatie af met een aantal vragen ter discussie voor de rest van de middag:

1. Belang en noodzaak? Transitie en onderwijsontwikkeling
2. Wat is nodig voor de verzorging?
3. Wat is er al in het onderwijs? Wat mist er?
4. Hoe passen we het in?
5. Concrete behoefte ondersteuning

Discussie

Belang en noodzaak? Transitie en onderwijsontwikkeling

Het traject sluit aan op de transitie in de zorg en past, volgens Mieke Hollander, ook bij de behoefte om in het onderwijs minder met afvinklijsten en meer met innovatie bezig te zijn.

Wat is nodig voor de verzorging?

Gesteld wordt dat er sprake is van een toename van burn-out onder jongeren en een hoge werkdruk, zowel in zorg als onderwijs. Er zijn ook plekken waar aan vernieuwing wordt gewerkt, vaak met bevoegdheid van mensen werkzaam in de zorg. Juul van Ogtrop (Buurtzorg Amsterdam) vertelt de groep over de opzet en structuur van Buurtzorg. Het team ervaart geen werk- en tijdsdruk, er is genoeg tijd voor de cliënt. Dit heeft grotendeels te maken met de mate van autonomie en vrijheid in het werken. Buurtzorg werkt met zelfsturende teams met een coach en bevoegde mensen. Zelf tijd indelen, minder tot geen bureaucratische handelingen, geen CIZ, dragen hier allemaal aan bij. Maar, werkdruk heeft ook met mensen zelf te maken. Mensen zijn niet altijd bewust aan het werk, maken weinig keuzes, 'ze laten de dingen gebeuren'. Buurtzorg trekt misschien ook wel een bepaald type (bevoegde) verpleegkundige of verzorgende. In andere organisaties werken weer andere typen zorgverleners. Kortom, betrek dus ook de context erbij.

Wat is er al in het onderwijs? Wat mist er?

Mieke Hollander meent dat we de competenties met betrekking tot tijd ook de mensen die onderwijs geven moeten gaan aanleren. Zij hebben een voorbeeldfunctie.

Navraag bij de studenten geeft de volgende informatie:

- Op het ene HBO leer je je vaardigheid, maar niet hoe efficiënt je die vaardigheid kan doen.
- Op een ander HBO leer je je vaardigheid volgens protocol inclusief kostenperspectief en efficiëntie. Je krijgt een checklijst met spullen voor een handeling, deze ga je eerst bij elkaar verzamelen en dan toepassen.
- Als een cliënt in de thuisituatie meer zorg nodig heeft dan het CIZ heeft geïndiceerd, geeft dat werkdruk. Minutenwerk geeft veel tijdsdruk. De BBL opleiding is heel intramuraal gericht en niet erg van toepassing op de thuiszorg. Als student werkzaam in de thuiszorg moet je steeds zelf een vertaalslag maken. Advies: heb in onderwijs meer aandacht voor thuiszorg. Een protocol begint met voorbereiding, als je dat goed doet win je daarmee tijd. Meer handvaten krijgen: druk begint met je eigen beleving. Hoe ervaar ik druk? Als leerling moet je assertief zijn (ook tegen de 'oude rotten in het vak'), aankaarten dat iets ook anders kan. Ten slotte, gevaar bestaat dat je door werkdruk onveilig handelt in verkeer, mede doordat je eigenlijk geen reistijd hebt.

Onderwijs voor medewerkers in de verzorging is erg taakgericht. Vooral voor leerlingen met beoordelingen voor vaardigheden. Leerlingen van nu moeten met zoveel rekening houden. Eigenlijk is het niveau van de leerling minder belangrijk. Het zijn met name het karakter, de houding en de leeftijd van de leerling, die bepalen of iemand het leertraject goed aankan. De structuur van het onderwijs moet veranderen, toepassing op de veranderende praktijk is uiterst noodzakelijk.

Hoe passen we het in?

Mieke Hollander is van mening dat binnen de huidige constructen met elkaar moeten gaan nadenken over de randvoorwaarden waarmee de nieuwe beroepsbeoefenaar goed kan werken, en wat kunnen we vanuit het onderwijs hier aan gaan doen? Volgens de deelnemers is het onderwijs hier al mee bezig, echter, het onderwerp tijd/werkdruk kan wel sterker worden meegenomen.

Docenten moeten tijd en het beleven van tijd in hun lessen meenemen. Docenten zelf moeten af en toe worden wakker geschud. De wereld om ons heen verandert, we moeten steeds meer. Kijk naar het totaalplaatje en neem dit mee in de zorg. Steek dit in vanuit alle kanten, vanuit de zorgprofessional, de leidinggevende en docenten. De studenten in de groep willen ten slotte nog graag het volgende toevoegen:

- Neem vanaf het begin van de opleiding technologie mee, dit komt nu pas op het eind.
- De zorg is niet alleen van 9u tot 17u open, maar veel organisaties waar de thuiszorg mee werkt wel, zoals tafeltje dekje. Als zorgverlener loop je daar tegenaan.

Op een bepaald moment beginnen de problemen en belemmeringen de overhand te krijgen... Vanuit de groep wordt dit opgemerkt: "Ik wil terug naar de positieve benadering, dus de insteek van Gabriëlle Verbeek, laten we het hebben over de handvaten en de leidinggevende en docent als rolmodel".

Concrete behoefte ondersteuning.

Wat heb jij nodig om de competenties van Tijd voor Zorg goed toe te gaan passen?

Bewustwording dat je een andere weg kan bewandelen om met tijd om te gaan. Met ondersteuning van de leidinggevende. Het coachen hierop vanuit zorgveld (leiding) en onderwijs moet gelijktijdig gebeuren. Advies: laat docenten die sinds lange tijd weg zijn uit de praktijk even terugkeren naar die praktijk om te ervaren wat er nu in de praktijk gebeurt. Immers, praktijkopleiders, docenten en leidinggevenden moeten samen actuele informatie aan de studenten overbrengen.

Vraag van Gabriëlle Verbeek aan de groep: Is het profiel met competenties en het noodzakelijke leertraject t ook van toepassing op verpleging, naast de verzorging? Iedereen in de expertmeeting beaamt dit positief. Ten slotte nog een opmerking van een student: de ene docent geeft les uit een boekje, de ander met ervaring en gevoel, studenten hebben veel meer aan dit type docenten! Mieke Hollander is blij met deze opmerking en stelt dat rolmodellen onder docenten heel hard nodig zijn! Zij inspireren onze studenten!

De groep deelt overtuigend de mening van Mieke Hollander: In de laatste jaren zijn vakdocenten door het

onderwijssysteem generalisten geworden. De vakdocenten moet terug worden gezet in hun kracht. Kortom, de generieke docent moet (weer) plaats gaan maken voor de vakdocent!

Docent rolmodellen zijn hard nodig! De generieke docent moet plaats gaan maken voor de vakdocent!

Er ontstaat een korte discussie over het verschil in cliënt/patiënt benadering tussen een verpleegkundige en een verzorgende. De verzorgende werkt vanuit een holistisch perspectief, heeft meer een mensvisie, terwijl bij de verpleegkundige de *cure* attitude dominant is. De verpleegkundige heeft over het algemeen meer een coördinerende rol en zal anders met tijd om moeten gaan. De verzorgende is meer bezig met de levensbehoefte van de cliënt. Deze mening wordt niet door iedereen gedeeld, men is het er wel over eens dat de verpleegkundig wel wat meer naar die levensbehoefte kan kijken.

Mieke Hollander ziet graag dat de transitie in de ouderenzorg inzichtelijker wordt gemaakt voor het onderwijs. Maar, ook andere en nieuwe type woonvormen moeten hierin worden meegenomen. Daarnaast is het belangrijk dat andere en nieuwe type werkvormen in de opleiding worden behandeld, zoals de verpleegkundige/verzorgende als zzp'er en ondernemerschap binnen de zorg. Inzichten geven in aspecten van zelfbewustzijn, hoe maak je keuzes en hoe onderbouw je die? Hoe onderhandel je?

Er zijn onderwijsinstellingen die het beleid hebben leerlingen met z'n vieren op een afdeling te plaatsen. Het voordeel hiervan is dat ze meer samen kunnen optrekken, gezamenlijk een visie kunnen ontwikkelen, samen sterk kunnen zijn. Daarbij blijft intervisie op school heel belangrijk. Studenten zouden zo ingezet moeten worden zodat zij hun toekomstige collega's mee kunnen nemen. Bijvoorbeeld in het gebruik van nieuwe technologieën, nieuwe werkvormen waaronder aspecten van Tijd en efficiëntie. De aanwezige studenten reageren allemaal

Tijd voor zorg moet vanaf het eerste jaar in de opleiding worden behandeld.

positief op een structuur waarbij met medestudenten op eenzelfde afdeling stage

wordt gelopen. Dit zou ook kunnen helpen bij het delen van kennis en ervaring, maar ook in het uitvoeren van een praktijkopdracht op de afdeling. Door dit met meerderen te doen wordt je serieuzer genomen en heb je meer draagvlak onder de collega's.

Hoe stemmen we de verzorging en ondersteuning beter af op het ritme en de tijdsbesteding van de cliënt, ook gezien de noodzaak dat cliënten een actieve leefwijze blijven houden? Welke methodieken hebben we nodig om dit te bieden?

Vanuit de aanwezigen worden een aantal ideeën geopperd. Bijvoorbeeld het inzetten van gastdocenten die vanuit de praktijk over het onderwerp TIJD kunnen praten. Er moet aandacht worden besteed aan gesprekken die met de cliënt en mantelzorgers moeten worden gevoerd over wat de

cliënt nodig heeft en welke zorgtaken de mantelzorgers kan doen. Het onderwijs moet inspelen op de transitie in de zorg en de studenten kennis laten maken met veel verschillende organisaties, de visie en cultuur van organisaties en de verschillende mogelijkheden in het leveren van zorg.

Mieke Hollander noemt enkele voorbeelden van andere type organisaties waarbij de kwaliteit van zorg centraal staat en de zorg georganiseerd is met minder regels en minder tijd verloren gaat aan administratieve zaken. Zoals: Angela Jonkers, de Herbergier, Stepping stones, Thomas Gier, en Sylviahemmet concept (waarbij het individu met dementie centraal staat en de zorg wordt toegepast op hoe iemand in het leven stond vóór de ziekte).

Ten slotte komen in de [rondvraag](#) nog een paar punten naar voren:

- Rapportagesysteem voor verzorgenden niveau 1 en 2 moet veel efficiënter! Tijd sparend.
- Er komt veel op het onderwijs af, er zijn te hoge verwachtingen.
- Samenwerking is noodzakelijk.
- De studenten versterken en dat in de hele opleiding meenemen.
- Onderwijs en praktijk moet elkaar meer opzoeken.
- HBO moet meer met lagere niveaus (MBO) samenwerken en doen.

Hoe gaan we verder?

Het conceptprofiel wordt door de expertmeeting nadrukkelijk gesteund. Hoe te implementeren wordt de volgende stap. Er is nog enige ruimte voor *try out* in een innovatieve organisatiewijze, dus als er belangstelling is, graag doorgeven aan Gabriëlle Verbeek. V&VN werkt aan beroepsprofiel competenties, deze worden gekoppeld aan de praktijk. Het HBO en MBO gaan gezamenlijk onderzoek doen en artikel publiceren in *Onderwijs en Gezondheidszorg*. Ten slotte, Artemea, ROC Midden Nederland en de Hogeschool Utrecht werken gezamenlijk aan een kenniskring en dubbellectoraat TIJDritmiek.

Contact, reacties of opmerkingen:
Gabriëlle Verbeek: gverbeek@artemea.nl
Julia Scholten: j.scholten@venvn.nl